

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ СПОРТА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА
ОСНОВНЕ АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ

ЕТИЧНОСТ ОДНОСА ЧОВЕКА ПРЕМА ЖИВОТИЊАМА У
СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНИМ АКТИВНОСТИМА

Завршни рад

Студент

Миња Гатић, 165/2018

Ментор

др Владимир Милетић, доцент

Београд, 2023. године

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ СПОРТА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА

ОСНОВНЕ АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ

ЕТИЧНОСТ ОДНОСА ЧОВЕКА ПРЕМА ЖИВОТИЊАМА У

СПОРТСКО-РЕКРЕАТИВНИМ АКТИВНОСТИМА

Завршни рад

Студент

Миња Гатић, 165/2018

Ментор

др Владимир Милетић, доцент

Комисија

др Жељко Рајковић, Ван. Проф.

др Сандра Раденовић, Ван Проф.

Београд, 2023. године

САЖЕТАК

Богатство спортских и рекреативних активности огледа се у разноврсности понуђених садржаја, укључујући и оне са животињама. Анализом спортско-рекреативних активности које се спроводе с животињама, разматрају се етички и неетички аспекти тих активности, истражујући примере етичких савремених активности са животињама. Изузимајући активности које укључују борбе животиња, остале се могу сматрати легитимним спортовима. Циљ рада је дефинисати етичност односа човека према животињама у спортско-рекреативним активностима. Све активности требало би да се обављају с поштовањем према животињама у њиховом природном окружењу како би се очувала дивља фауна и рибље популације за будуће генерације. Добробит животиња повезана је с квалитетом живота људи, представљајући значајан фактор економског развоја, друштвеног благостања и заштите окружења. Активисти за права животиња тврде да би животиње требало искључити из било какве употребе од стране људи, укључујући и спортске активности. Ради постизања етичког односа према животињама, кључно је фокусирати пажњу на откривање, јавно излагање и забрану пракси у спортско-рекреативним активностима које се сматрају штетнима за животиње.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: фауна, опстанак, права, забава, утицаји, такмичење

ABSTRACT

The wealth of sports and recreational activities is reflected in the variety of content offered, including those involving animals. By analyzing sports and recreational activities that are carried out with animals, ethical and unethical aspects of such activities are discussed, investigating examples of ethical contemporary activities with animals. Excluding activities involving animal fighting, the rest can be considered legitimate sports. The aim of the paper is to define the ethicality of the relationship between humans and animals in sports and recreational activities. All activities should be done with respect for animals in their natural environment in order to preserve wildlife and fish populations for future generations. The welfare of animals is related to the quality of life of people, representing a significant factor in economic development, social well-being and environmental protection. Animal rights activists argue that animals should be excluded from any human use, including sporting activities. In order to achieve an ethical attitude towards animals, it is crucial to focus attention on the detection, public exposure and prohibition of practices in sports and recreational activities that are considered harmful to animals.

KEY WORDS: fauna, survival, rights, entertainment, impacts, competition

САДРЖАЈ

1. УВОД	1
2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА	2
2.1. Етика	2
2.2. Спортско-рекреативне активности	3
2.3. Спортско-рекреативне активности у којима су заступљене животиње	5
2.4. Класификација спортско-рекреативних активности са животињама њихово одвијање и порекло	5
2.4.1. Лов и риболов	6
2.4.2. Трке са животињама	8
2.4.3. Борбе са животињама	14
2.4.4. Остале активности	16
3. ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА	18
3.1. Предмет рада	18
3.2. Циљ рада	18
3.3. Задаци рада	18
3.4. Методе рада	18
4. ЕТИЧНОСТ ЧОВЕКА ПРЕМА ЖИВОТИЊАМА	19
4.1. Међусобни позитивни утицаји између човека и животиња	20
4.2. Пример из праксе исправног односа човека према животињама	22
5. ЗАКЉУЧАК	24
ЛИТЕРАТУРА	25

1. УВОД

Богатство спорта и рекреације огледа се у мноштву понуђених садржаја. Постоје различите категорије у спорту и рекреацији, између осталог и активности које се спроводе уз учешће животиња. Кроз анализу неких спортско-рекреативних активности које се спроводе са животињама које су настале вековима уназад, може се закључити шта је то етички, а шта неетички у њима, као и видети пример етичке модерне активности са животињама.

Осим активности у којима су укључене борбе животиња, све остале би се могле сматрати легитимним спортовима. Легитимни спортови су вероватно почели као пријатељска такмичења између људи који су желели да покажу своје животиње, али најпопуларнији су се развили у ”послове” у којима су укључене велике количине новца.

Трке коња и трке паса су испреплетене са легализованом индустријом коцкања. Родоо и трке паса са санкама у великој мери зависе од спонзора. Борбе са животињама су постале својеврстан посао, са великим профитом који је скоро у потпуности вођен илегалним коцкањем. Све активности би требало да се обављају са поштовањем према животињама и њиховом природном окружењу како би се очувала дивља фауна и рибље популације за будуће генерације. Добробит животиња је повезана са квалитетом живота људи јер представља значајан фактор економског развоја, друштвеног благостања и заштите животне средине. Поставља се питање, да ли знамо то да ценимо?

Последњих година сведоци смо да је друштву наметнуто много различитих законских регулатива којима се ”чувају” људска права или се само тако представља? Поред људских и мањинских права у први план долазе и остали сегменти који покривају и права животиња. У којој се мери крше та права и које су то активности у којима су животиње експлоатисане од стране људи треба протумачити посматрањем кроз одређене феномене као што је етика.

Предмет рада представља етичност односа човека према животињама у спортско-рекреативним активностима.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА

Поставља се питање како људи поступају са животињама у друштву, поготово када су у питању спортске активности које се изводе са њима, као и оне на које су натеране да раде саме. Упознавањем филозофске дисциплине зване Етика, као и јасним приказом спортско рекреативних активности, а и спортско рекреативних активности са животињама постаје јасније зашто се ова тема често доводи у питање.

2.1. Етика

Етика је филозофска дисциплина која проучава моралне вредности, принципе и понашање. Етику су утемељили познати филозофи из времена античке Грчке, а то су Сократ, Платон и Аристотел. "Према Аристотеловом мишљењу циљ Етике је стварање честитог грађанина државе. Оно на чему се базира етика је учење о врлинама као моралним својствима личности." (Marković, 2019). Одређујући предмет и методу етике као науке Аристотел каже: „Будући да предмет што се овде обрађује нема за циљ теоријску спознају, као што је то случај са другим (филозофским) истраживањима, тј. ми се не бавимо тиме да би смо спознали шта је врлина, него зато да постанемо добри, јер иначе од ње не би било никакве користи, нужно је испитати подручје људских деловања и позабавити се питањем: како их треба вршити, јер од њих првенствено зависи какве ће бити наше особине и наш морални лик." (Marković, 2019).

Код нас Етика има два значења.

1. Етика као филозофска дисциплина
2. Скуп норми односно правила понашања људи које формира заједница

Важност етике је кључна у свим аспектима људског живота, укључујући посао, медицину, политику и међуљудске односе, па и односе људи према природи и животињама. Она утиче на морални развој, поштовање различитости и правду.

Данас етику делимо на:

1. Метаетику; Која за циљ има анализу и објашњење морала, проналажење одговора на питања, значења, етичких принципа и њиховог потицања.

2. Нормативну етику; Чији је циљ анализа и објашњење моралног феномена. Настоји да формулише норме правилног поступања и да тако одигра практичну улогу да помогне у самом деловању.

3. Примењену или практичну етику; Која се бави анализом контраверзних питања. Примењена етика има своје посебне гране:

- Биоетика – Бави се питањима попут абортуса и еутаназије.
- Пословна етика – Бави се питањима везаним за друштвену одговорност предузећа.
- Еколошка етика – Бави се питањима заштите животне средине и права животиња. Такође се бави питањима преношења застарелих технологија и отровног отпада у мање развијене земље и питањима у вези са обавезама савремене цивилизације према будућим генерацијама у складу са принципима одрживог развоја (Marković, 2019).

2.2. Спортско-рекреативне активности

Према Енциклопедијском речнику педагогије налазимо дефиницију појма рекреације који обухвата подручје физичке културе, друштвене забаве и уметности у функцији одмора и разоноде свих узраста. Посебан акценат стављен је на активан одмор као средство рекреације које утиче на подизање кондиције и на психичка стања и саставни је део живота данашњице.

”Назив је настао од латинске речи (*recreate*) што дословно значи поновно стварање, а у ширем смислу односи се на опоравак, освежење, очување, здравље, одмор, забаву, релаксацију људи. Рекреација је биолошки неопходна и представља веома погодну могућност за обнављање животне снаге. Велике су њене физиолошке, педагошке, психолошке и социолошке вредности. Рекреација има функцију превенције и компензације према штетним спољашњим утицајима. Рад, слободно време и рекреација налазе се у узајамној узрочно-последичној вези. Рекреација обогаћује слободно време човека и оспособљава га за нови рад.” (Митић, 2001).

Према томе, рекреација је делатност која се одвија у слободно време по слободном избору уз добровољно учешће са сврхом освежења, одмора, забаве и обнављања снаге, ради задовољења потреба за кретањем, игром, дружењем.

Професор Смодлака каже: ”Рекреација је покрет најразноврснијих активности с циљем да подигне радну способност, квалитет живота и опште емоционално стање, радост живота” (Митић, 2001).

Најпознатије спортско рекреативне активности су:

- **Трчање:** Трчање је једна од најједноставнијих и најприступачнијих спортско-рекреативних активности. Људи трче ради побољшања кондиције, смањења телесне тежине или једноставно ради уживања у природи.
- **Пливање:** Пливање је одлична спортско-рекреативна активност за побољшање телесне кондиције, развој мишића и опуштање.
- **Спортови с лоптом:** Ово укључује спортске игре попут фудбала, кошарке, тениса, одбојке, бадминтона и других где се лоптом игра у тиму или појединачно.
- **Јога и пилатес:** Јога и пилатес су активности које комбинују физичке вежбе, дисање и опуштање како би се побољшала телесна флексибилност, снага и ментална равнотежа.
- **Активности у природи:** Ова категорија укључује активности попут камповања, планинарења, бициклизма, риболова, кањонинга, скијања на води и других активности на отвореном које се изводе у природи.
- **Акватика:** Активности у води као што су сурфовање, роњење и веслање су такође популарне спортско-рекреативне активности.

Након наведених активности у природи, за даље разматрање теме неопходно је навести које су то спортско-рекреативне активности у којима су заступљене животиње и како су оне настале.

2.3. Спортско-рекреативне активности у којима су заступљене животиње

Већина људи посматра спорт као атлетско такмичење у којем се показују вештине као што су: физичка снага, издржљивост, агилност и брзина. Људи су пре неколико векова препознали да многе животиње природно поседују такве вештине и да се могу користити у спортским догађајима.

- **Лов и риболов** су активности које се баве уловом дивљих животиња и риба, често као спорт или рекреација, али и као извор хране за људе. Ове активности су присутне широм света и имају богату историју и традицију (Радановић, 2023).
- **Трке са животињама:** трке коња, трке хртова, трка бивола, трке голубова, трке паса са саоницама, трке бојних двоколица, лоптање на коњу, родео, прескакање препрека и галопске трке на снегу.
- **Борбе са животињама:** Корида (борба између бика и људи), рвање са алигаторима–америчким крокодилима, рвање са хоботницама, Ке нанг хуан (борба свиње са човеком), вучење гуске, прескакање бика, грмечка корида (борба бикова код нас), борбе петлова, борбе крава, борбе овнова, борбе медведа, хеставиг (борбе коња током витешког периода), борбе лавова и паса, рвање камила, рвање бикова, борба инсеката, борба паукова, борба штакора (борбе између мајмуна и паса, петлова, бикова и паса, медведа и паса у XIX веку (Hole, 1949).

2.4. Класификација спортско-рекреативних активности са животињама њихово одвијање и порекло

Као што је већ поменуто, спортско-рекреативне активности са животињама обухватају различите врсте активности у којима људи сарађују или се такмиче са животињама у забавне сврхе. Ове активности се могу класификовати према врсти животиња које су укључене као и према природи активности.

2.4.1. Лов и риболов

Лов је активност која подразумева тражење, праћење и улов дивљих животиња, укључујући птице, сисавце и друге врсте. Ловци користе различите алатке и оружје за лов, укључујући пушке, лукове и стрелице, замке, мреже па чак и друге животиње (Слика 1). Ловци обично морају имати дозволу за лов како би легално обављали ову активност. То помаже у регулацији лова и очувању популација дивљих животиња. Лов може бити спортски, где се ловци такмиче у улову највећег или најлепшег примерка животиње, или традиционални лов за храну и ресурсе. У неким регионима постоје посебна правила и закони који регулишу лов током одређених сезона како би се заштитиле угрожене популације дивљих животиња. (Sparano, 2014).

Слика 1. Лов орловима

(извор: <https://unitedmedia.net/ea/wp-content/uploads/2018/09/UMsajt-LIR>)

Риболов је активност која подразумева хватање риба из воде, као што су реке, језера и мора. Риболов се може обављати с обале, из чамца или помоћу других пловила. Риболовци користе различите алатке и опрему, укључујући рибарске штапове, машинице, удице и мамце. Слично лову, риболов обично се захтева дозволу за његово спровођење, а постоји и регулација величине и врсте рибе која се може уловити, како би се очували екосистеми водених тела. Риболов се често практикује као хоби или рекреација, али и као извор хране за многе људе. Спортски риболовци често се такмиче у улову највеће рибе или рибе одређене врсте, а такмичења риболоваца су популарна широм света. (Радановић, 2023).

Историја лова и риболова

Лов и риболов су веома старе људске активности које сежу уназад хиљадама година. Настали су кроз борбу за опстанак, као начин за обезбеђивање хране, одеће и друге неопходне ресурсе. Ове активности су се развијале и мењале кроз историју.

Постанак лова и риболова можемо поделити у неколико тачака:

- **Примитивни лов:** Први људи, познати као ловци-сакупљачи, ослањали су се на лов како би обезбедили храну за своје заједнице. Они су користили једноставне алатке попут камених врхова стрелица и копља како би ловили дивље животиње.
- **Развој оружја:** Кроз векове, људи су развијали напредније оружје за лов, као што су лукови и стреле, чиме су повећали свој успех у лову на различите животиње. Ова технолошка унапређења омогућила су им да лове разнолике врсте животиња, укључујући и крупнији плен.
- **Доместикација животиња:** Развој пољопривреде и доместикација животиња омогућили су људима да постану пољопривредници и сточари, смањујући потребу за лов на дивље животиње.
- **Спортски лов:** Током времена, лов се развио и као спортска активност, где људи лове из задовољства и такмиче се у лову на различите дивље животиње.
- **Приближавање води:** Људи су се насељавали уз обале река, језера и мора како би користили рибу као извор хране. Примитивни риболовци користили су једноставне алатке попут штапова и камених харпуна за риболов.
- **Развој рибарске опреме:** Кроз време, развијена је разноврсна рибарска опрема, укључујући рибарске штапове, мреже, удице и замке. Ова опрема омогућила је људима да лове различите врсте риба у различитим воденим окружењима.
- **Риболов као рекреација:** Слично лову, риболов се развио као рекреација и спортска активност. Људи су почели да се такмиче у улову највеће или најтеже рибе (*Слика 2*).
- **Комерцијални риболов:** С развојем технологије и транспорта, риболов је постао комерцијална индустрија, а риба постала значајан извор хране за

глобалну популацију. Ово је довело до регулације и управљања рибљим ресурсима како би се очували екосистеми. (Радановић, 2023).

Лов и риболов су, дакле, настали као неопходни начини преживљавања првих људи и еволуирали су током векова у различите облике, укључујући храну, ресурсе, рекреацију и спорт. Данас су ове активности и даље важан део људске културе и начина живота широм света, иако су подвргнуте бројним регулацијама и етичким питањима. (Радановић, 2023).

Слика 2. Риболов као рекреација

(извор: https://www.listribolov.co.rs/images/za_textove/389/smudjradojevicvelika.JPG)

2.4.2. Трке са животињама

Трке са животињама су распрострањен вид разоноде и такмичења у којима се животиње, најчешће коњи или пси, такмиче против других животиња или људи. Овај вид такмичења има дугу историју и присутан је у различитим крајевима света.

Могу се груписати у:

1. **Трке коња:** Су трке међу најпопуларнијим облицима трка са животињама. Коњи се такмиче на хиподромима и другим тркачким стазама. Овакве трке често укључују и опкладе, а награде су значајне.

2. **Трке паса:** Су такмичења у којима пси трче по тркачкој стази. Велике расе паса, као што су хртови, често учествују у оваквим тркама.
3. **Трке камила:** Се у неким деловима света, користе за трке на песку. Популарне у пустињским регионима.
4. **Трке бикова:** Су трке у којима бикови трче улицама или аренама испред многобројне публике. Овај вид трка често има корене у фолклору и религиозним обредима.

Историја трка са животињама

Рана историја коњских трка је нејасна, а највише пажње је посвећено Енглеској, почевши од 1600-е. Записи показују да су **трке кочија** (Слика 3 и Слика 4) и **коња** (Слика 5) биле део древних Олимпијских игара (700. п.н.е. до 394. н.е.) и да су коришћене као јавна забава у Римском царству. Трке су биле популарне на Блиском истоку и северној Африци; Европљани су се упознали са овим расама током крсташких ратова (од 11. до 13. века) и вратили су многе коње у Европу. Чарлс II, који је владао од 1660. до 1685. године, био је познат по свом интересовању за трке и заслужан је за покретање Кинг Платес, писања правила за трке и претварање Њумаркета у центар енглеских трка.

Слика 3.

Слика 4.

Римске трке двоколица и трке запрега данас

(извори: <https://historija.info/wp-content/uploads/2019/06/RIMSKE-TRKE-DVOKOLICA1-e1561219398976.jpg>,

<https://zenzafacta.files.wordpress.com/2021/11/langtravnz.jpg?w=611>)

Слика 5. Трка коња на Београдском Хиподрому

(извор:<https://www.hipodrombeograd.rs/media/site/411efa39d8-1629047139/trka-konja-na-beogradskom-hipodromu.jpg>)

Досељеници су довели са собом коње у Америку. Трке су биле популарније на југу, а Вирџинија је постала центар коњичког спорта у Америци.

Трке хргова (Слика 6) настале су тако што су хргови доведени у Сједињене Државе током касних 1800-тих да би помогли у лову јер имају генетске предиспозиције да су брзи и воле да хватају плен. На крају су локални фармери почели да одржавају трке. Ране трке су се одржавале користећи живог зеца како би намамили псе на трку. Отприлике 1912. Овен Патрик Смит је изумео механички мамац за ову сврху. Прва кружна стаза за хргове отворена је у Емеривилу, Калифорнија, 1919.

(<https://www.britannica.com/explore/saveearth/the-history-of-greyhound-racing-in-the-united-states>)

Пси су лајали на узбуну када су се дивље животиње или странци приближавали периферији људских насеља у којима су живели, сакупљали су оброке са заједничке депоније и задржавали штеточине ослобађајући подручје од труле хране. Први "посао" пса је, дакле, био да делује као комбиновани систем безбедности и управљања отпадом. Људима је то одговарало и на тај начин су пси постајали све ближи њима.

(<https://www.britannica.com/explore/saveearth/the-history-of-greyhound-racing-in-the-united-states>)

Узгој постаје хоби. Узгој какав данас познајемо је прилично скорашњи изум (слика 7). Углавном, тек у 19. веку људи су почели да воде евиденцију о псећим крвним лозама и да класификују псе у специфичне расе, а не у генеричке типове као што су ловачки пас, гонич, пастирски пас или псећи пас. Узгајивачи су се кретали од племића који су стварали бољег ретривера до пастира који су усавршавали сточарске способности за своју одређену стоку.

(<https://www.britannica.com/explore/savingearth/the-history-of-greyhound-racing-in-the-united-states>)

Слика 6. Трке хртова

(извор: https://djole.dog/wp-content/uploads/2020/05/trke_hrtova_u_alabami1.jpg)

Слика 7. Данашњи узгој паса

(извор: https://www.euronews.rs/data/images/2021-06-22/12141_glenn-han-pf0oe0jif7w-unsplash_orig.jpg?t=1624364960)

Трке камила су старе колико и сама историја, на Арапском полуострву, изворном станишту камила, могу се пратити барем до раног исламског периода у 7. веку нове ере. Трке камила су дуго биле народни спорт који је локално становништво практиковало на

друштвеним окупљањима и фестивалима. Ова традиција импровизованог и неформалног такмичења настављена је у Арабији и другде све до последње три деценије 20. века, када су заинтересоване стране почеле да организују трке камила у формални спорт, сличан оном који је успостављен за трке расних коња. Организације су основане да управљају и контролишу догађаје трка камила (Слика 8) и да формулишу правила и прописе. У различитим земљама попут Кеније, Судана, Египта, Индије и Аустралије – али посебно у арапским земљама Блиског истока – спорт је постао изузетно популаран. (<https://www.britannica.com/sports/camel-racing>).

Слика 8. Трка камила

(извор: https://www.kurir.rs/data/images/2018/04/13/16/1459381_kamila-reuters01_ls.jpg)

Популарно **трчање бикова** (Слика 9 и слика 10) у Памплони једна је од најспектакуларнијих свечаности у Шпанији. Међутим, то је такође једна од најконтраверзнијих традиција. Као што је случај са већином шпанских традиција, трчање бикова у Памплони у Шпанији почело је као верска церемонија у средњем веку. У овом случају, прослава је била у знак сећања на мучеништво Сан Фермина. У том тренутку, прослава је била строго верска. Порекло фестивавала које се одржавало у Сан Фермину, сем верске везе са заштитником Памплоне– Светим Фермином, чији назив носи ова трка, постоји и прича да је све почело тако што су узгајивачи бикова из околине града били приморани да пронађу неки начин на који ће са животињама доћи до центра како би их продавали на пијаци. Тадашње власти су то омогућиле тако што су затварале улице на тој рути у трајању од неколико минута. Временом, током краткотрајног пролаза ове поворке, локални момци кренули су са јуначењем и искакањем пред бикове, једни другима доказујући своју храброст, и тако постали зачетници ове феште. (<https://mediasfera.rs/2023/07/23/umetnost-putovanja-ii-baskija-festival-san-fermin/>).

Слика 9. Путоказ ка великом догађају *Encierro* у Сан Фермину

(извор: <https://mediasfera.rs/wp-content/uploads/2023/07/Baskija-%E2%80%93-Festival-San-Fermin-Umetnost-putovanja-II-foto-Ivana-Dukcevic-4-min.jpg>)

Слика 10. Трке бикова

(извор: <https://www.danas.rs/wp-content/uploads/2019/07/869ff53f.jpg>)

2.4.3. Борбе са животињама

Борилачки спортови представљају људску забаву која обично укључује стављање у опкладу смртоносног исхода две или више животиња. Такви сукоби могу укључивати змију против мунгоса (у Азији), пса против великог броја пацова (у Европи), медведа против групе паса (у Пакистану), ухваћену дивљу животињу против чопора паса (у Америци) или чак човека против бика (у Хиспанским земљама). Борбе петлова су распрострањене на најмање три континента, а птице се често одгајају специјално за овакве намене. У оваким борбама, петлови носе металне шипке на својим ногама, које су довољно дугачке да убију противника. У зависности од земље, на тржишту за овакве намене се користе различите расе паса, а на примеру Велике Британије и САД-а, популарни су мали, али снажни питбул теријери. Често се користе арене из којих животиње не могу побећи. Најпознатији пример оваквих борби су **борбе петлова и борбе паса** (<http://encyclopedia.uia.org/en/problem/animal-fighting-sports>).

Почеци борби са животињама и њихово одвијање

Верује се да су борбе петлова први пут практиковане у југоисточној Азији пре више хиљада година. Шириле су се на запад преко Персије, Грчке и Рима. Петлови су натерани да се боре све док један од њих не буде више у стању да се бори. Губитник често умире. (слика 11). Понекад су мамузе птица прекривене дужим шиљцима или оштрицама како би се борба брже завршила. Борбе „голе пете“ које се воде без мамузе могу да трају сатима – што гледаоци углавном не желе.

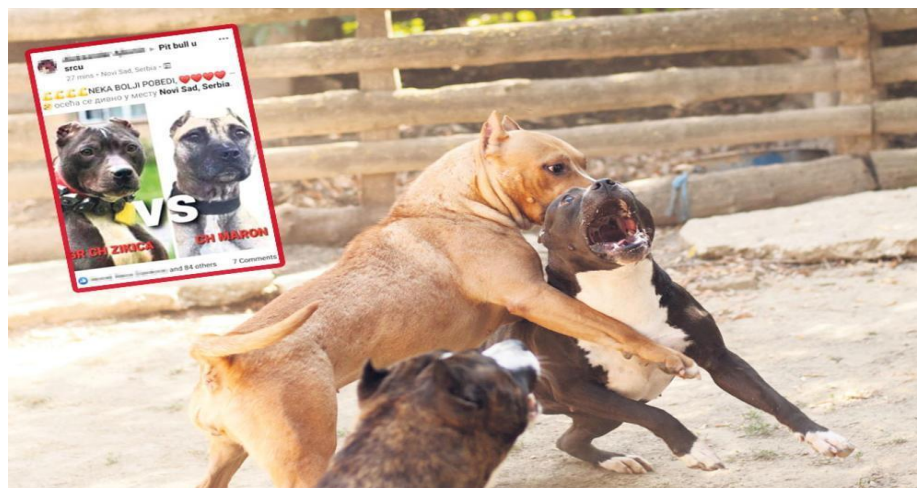

Слика 11. Борба петлова

(извор:https://ichef.bbci.co.uk/news/640/cpsprodpb/129ED/production/_115096267_gettyimages-134849907.jpg)

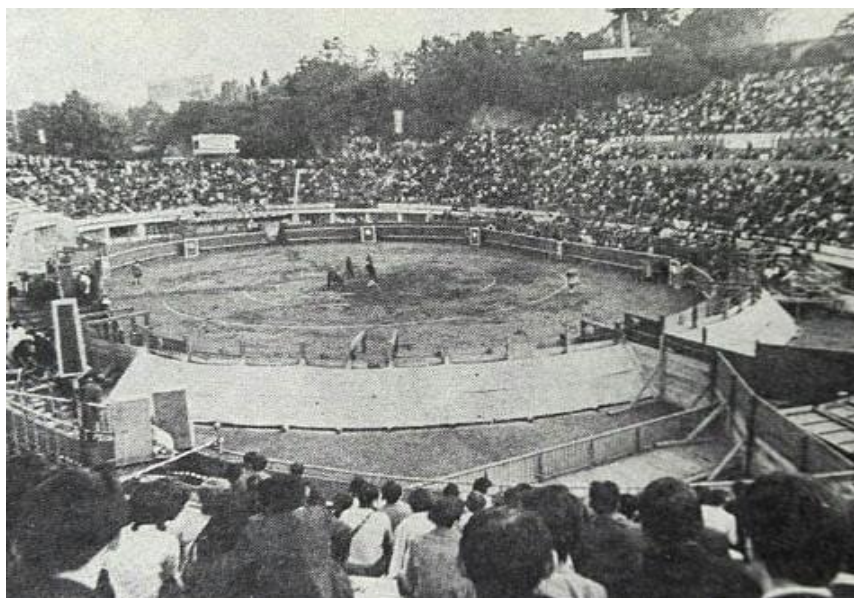
пси су се обично користили у рату до 700. године пре нове ере. Можда су већ и у овом тренутку били приморани да се боре једни против других. (слика 12) Заиста, борбе паса су биле уобичајене у римској Европи. Римљани нису били сами у сукобљавању разних животиња једне против других. Борбе паса су се практиковале у Јапану у периоду Камакура (1185–1333 н.е.). Промовисане су међу самурајима, од којих су многи сматрали да борба паса одржава сопствену жестину за време мира. (<http://encyclopedia.uia.org/en/problem/animal-fighting-sports>).

Слика 12. Борбе паса

(извор: https://www.kurir.rs/data/images/2020/02/10/22/2138699_0808-shutter_ls.jpg)

Борбе између бика и човека у народу познатији назив Корида, настале су у Шпанији. Бикови посебне врсте (*el toro bravo*) се узгајају на тлу Иберијског полуострва као и у осталим земљама у којима се овај спорт често одржава. Ове борбе имају верски карактер јер се порекло овог обичаја може прочитати у Библији где се помиње жртвовање бикова у част Бога, сматрајући бика симболом снаге, чврстине и агресивности. Бика пре борбе држе затвореног у мрачној соби без трунке светлости, па кад изађе на светлост дана буде заслепљен и као такав такође у старту, пре борбе, више пута прободен у леђа, креће да трчи ка црвеној марами коју носи Тореадор. На почетку су тореадори били на коњима, а након неколико година, без њих. (слика 13) Сваки тореадор има мач у руци и тражи савршен тренутак да прободне бика, ако сам тореадор, наравно, не настрада пре њега. 2012 године од стране заговорника за право животиња укинута је борба бикова у Шпанији. (<https://www.centarzaafirmacijuirazvoj.org/2020/10/02/korida-borba-sa-bikovima/>).

Слика 13 . Корида на Ташмајдану 1971.

(извор: https://24sedam.rs/data/images/2021-01-01/164961_korida-tas.jpg)

2.4.4. Остале активности

Активности које се не могу убрајати са активностима које се тичу неких такмичења или конкретно спорта, али је једнако битно размотрити њихову етичност:

- **Дрсура животиња:**

Дрсура животиња је процес обуке животиња да изводе одређене радње или трикове. Овај процес може укључивати употребу позитивних или негативних стимуланса. Многе земље имају законе и регулације које се односе на дрсуру животиња како би се осигурала њихова добробит. Међутим, примена тих прописа може варирати.

- **Циркуске представе са животињама:**

Циркуси се обично доживљавају и промовишу не само као забавне него и као едукативне представе или чак лепа уметност. Слобода и добробит животиња је упитна. Критичари често истичу да циркуске представе са животињама ограничавају природно понашање и слободу животиња (слика 14).

Слика 14. Медвед вози бицикл у циркусу
(<https://majavuckovic.com/media/images/articles2/cirkus.jpg>)

- **Пливање са делфинима:**

Пливање са делфинима је популарна туристичка атракција, али поставља се питање да ли је то увек добро за делфине. Ова активност може бити стресна за делфине, јер су често држани у заточеништву и изложени су константном контакту са људима. (слика15).

Слика 15. Пливање са делфинима

(извор: <https://www.altanotravel.com/images/Egzotika/Kuba/izleti/kuba-plivanje-sa-delfinima.jpg>)

3. ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА

3.1. Предмет рада

Предмет рада представља етичност односа човека према животињама у спортско-рекреативним активностима.

3.2. Циљ рада

Циљ рада је дефинисати етичност односа човека према животињама у спортско-рекреативним активностима.

3.3. Задаци рада

Остваривање циља рада биће реализовано преко постављених задатака који су у овом раду:

- Дефинисати спортско-рекреативне активности у којима су заступљење животиње;
- Дефинисати етички и неетички однос човека према животињама;
- Дефинисати васпитно-образовне поуке односа човека према животињама;
- Дефинисати етичност односа човека према животињама у спортско-рекреативним активностима.

3.4. Методе рада

Методе које се користе у раду су:

- Теоријски приступ- Анализа постојеће литературе и теоријских радова како би се разумело тренутно стање и теоријски оквир проблема;
- Анализа постојећих података- Прикупљање и анализа података који већ постоје кроз статистичке методе.

4. ЕТИЧНОСТ ЧОВЕКА ПРЕМА ЖИВОТИЊАМА

Постоји велики број заступљених активности које се спроводе уз учешће животиња (лов, риболов, јахање, запреге, трке и борбе), у којима се примењују различити аспекти њиховог учешћа (употреба, "симбиоза"), као и мотиви (такмичење, клађење, уживање и статус). Однос човека према животињама може бити етички или неетички. У том смислу, овај вид активности може послужити као снажно средство у васпитању и образовању младих људи у погледу понашања према животињама.

Понашање према животињама у спортско-рекреативним активностима етичког карактера може се констатовати у спортско рекреативном риболову. Приликом улова рибе она се мери (дужина, тежина) и такмичар који има најдужу и најтежу рибу побеђује. Етички однос се састоји у томе што се риба након мерења и евентуално фотографисања, враћа у воду, своју природну средину. Етичност према животињама у спортско-рекреативним активностима тесно је повезана са психолошким аспектом људи који упражњавају те активности. Постоје људи који користе животиње како би показали своју надмоћ. Због тога неке од ових активности превазилазе границе законских норми.

Етичке проблеме људи највише испитују када дође до такмичења. Такмичења су углавном приказивана на јавним мрежама, телевизији, одржавају се тако да други људи могу да их виде. Можемо рећи да су етички проблеми са којима се суочава спортска медицина за људе и животиње слични, ипак све нуспојаве и жеље са људима можемо поделити, објаснити, пустити их да сами дају своје одлуке, док код животиња то није могуће. На пример светски позната корида одржала се 1971. у Београду. Било је јако тешко приуштити улазницу, али опет стадион је био пун. Тај дан се памти као дан када су Београђани навијали за бикове. Већина их је отишла са намером да види нешто што је популарно, а онда схватило колико је све страшно и неразумљиво. Шпанци у том спорту виде уметност због елегантних и прецизних покрета које изводи тореадор, али је ту такође био приказ његове храбрости, снаге и моћи који су они желели да покажу. Многе жене су тореадорима биле опседнуте.

С друге стране појављују се власници борбених животиња који стичу престиж међу својим вршњацима јер су повезани са страшном животињом и мање-више су у стању да је контролишу. Није изненађујуће да се људи којима су сви други путеви оснаживања прекинути, могу окренути изградњи свог имиџа са моћним псом који лојално слуша свог власника до бруталног краја. Коцкање је дуго било чврсто повезано са многим крвним

спортовима и борбе паса и петлова нису изузетак. Поред тога, када се врше рације и заплене рингова паса или петлова, власти врло често проналазе илегално оружје као и дрогу. Такође постоји разлог да се верује да борбе животиња води организовани криминал у неким областима. Пси се природно не боре једни против других до смрти. Обично, пси не прибежавати стварној борби, али ако ипак до њих дође, оне су брзе и врло ретко смртоносне. Пси имају тенденцију да прекину напад када виде знакове подношења. Поред тога, борбени пси се узгајају не само због помоћи које могу да пруже човеку, што ће сваки власник питбула потврдити, него и због њихове лојалности.

Чини се да многи од оних који се окрећу борбама са животињама то чине јер имају мало других начина да створе импресивну слику о себи. Поред економске и образовне помоћи, власници могу добити задовољство и понос када снага њиховог пса победи у борби.

Групе за заштиту животиња тврде да тркачка индустрија сваке године уништи хиљаде одраслих хртова. Лига за заштиту хртова тврди да је само у 2005. години убијено 11.936 хртова. Верује се да је 606.633 штенаца хртова и одраслих паса убијено од стране индустрије између 1986. и 2005. године. Како ово зауставити?

4.1. Међусобни позитивни утицаји између човека и животиња

Постоје позитивне здравствене користи које произилазе из власништва над кућним љубимцима и блиског дружења с њима.

Неке од њих су:

- Смањење стреса и анксиозности: Живети са животињама може резултовати ослобађањем смирујућих ендорфина, укључујући окситоцин, који подстиче социјално повезивање, опуштање и поверење. Овај ефекат се може постићи кроз провођење времена с животињама или чак једноставно контактом очима. Међусобно гледање између људи и њихових паса доводи до повећања нивоа окситоцина код оба партнера. (<https://orca.rs/zivotinje-i-zdravlje/>).

- Емоционална подршка и смањење стреса: Животиње могу пружити утеху и подршку људима током периода појачане анксиозности, депресије или усамљености. Људи су мање под стресом када обављају изазовне задатке у присуству својих кућних љубимаца у поређењу с обављањем тих задатака у присуству пријатеља или супружника. (<https://orca.rs/zivotinje-i-zdravlje/>).
- Побољшање менталног здравља: кућни љубимци пружају осећај сигурности и рутине који пружају емоционалну и социјалну подршку људима са дуготрајним менталним обољењима. Само десет минута интеракције са животињама може значајно смањити нивое кортизола, главног хормона стреса. Терапијски пси се често користе за помоћ ветеранима у суочавању с посттрауматским стресним поремећајем, као и за смиривање деце с аутизмом. (<https://orca.rs/zivotinje-i-zdravlje/>).
- Подстицање физичке активности: Власништво над псом често доводи до повећане физичке активности, што је показало позитиван утицај на расположење, смањење симптома депресије и побољшање самопоуздања. Власници паса који редовно шетају своје љубимце физички су активнији и ређе имају проблема са гојазношћу у поређењу са особама које немају кућне љубимце. Шетање паса промовише континуирано ангажовање и придржавање редовних физичких активности, што има позитиван утицај на факторе повезане са здрављем срца, функцијом симпатичког нервног система, крвним притиском, нивоом шећера у крви и нивоом холестерола. (<https://orca.rs/zivotinje-i-zdravlje/>).
- Смањење ризика од смртности: Постоји веровање да власништво над кућним љубимцима доприноси смањењу крвног притиска и нивоа холестерола. Овај ефекат може бити повезан с повећаном физичком активношћу, али такође може бити повезан с позитивним утицајем кућних љубимаца на ментално здравље. На пример, студија која је пратила 4435 учесника током 13 година открила је знатно нижи ризик од смртности услед срчаних удара код власника мачака. У поређењу с особама које никада нису имале мачку, власници мачака имали су 40% мањи ризик од смртности услед срчаних удара и 30% мањи ризик од смртности због различитих кардиоваскуларних болести, укључујући мождани удар, срчани застој и хроничне болести срца. (<https://orca.rs/zivotinje-i-zdravlje/>).

- Смањење ризика од аутоимуних болести: Епидемиолошка истраживања су показала да деца која одрастају у домаћинствима са кућним љубимцима, посебно псима, имају мањи ризик од развоја аутоимуних болести, као што су астма и алергије. Диверзитет микроорганизама у људском гастроинтестиналном тракту, познат као микробиом, игра кључну улогу у здрављу и болести. Живот са кућним љубимцима може обогатити и диверзиковати микробиом, што може смањити ризик од развоја алергија повезаних са околином за 33%. (Топаловић, 2006).

Све наведене користи указују на важну улогу коју кућни љубимци могу имати у подршци физичког и менталног здравља људи, посебно у временима изазова и стреса, као што су пандемије и природне катастрофе. Ова сазнања наглашавају важност разматрања власништва над кућним љубимцима као ресурса за унапређење општег благостања и здравља појединаца.

У савременом друштву јављају се нови начини заједничких активности човека и пса. Један од позитивних примера из праксе исправног односа човека према животињама је Јога са штенцима познатија као "Puppy yoga".

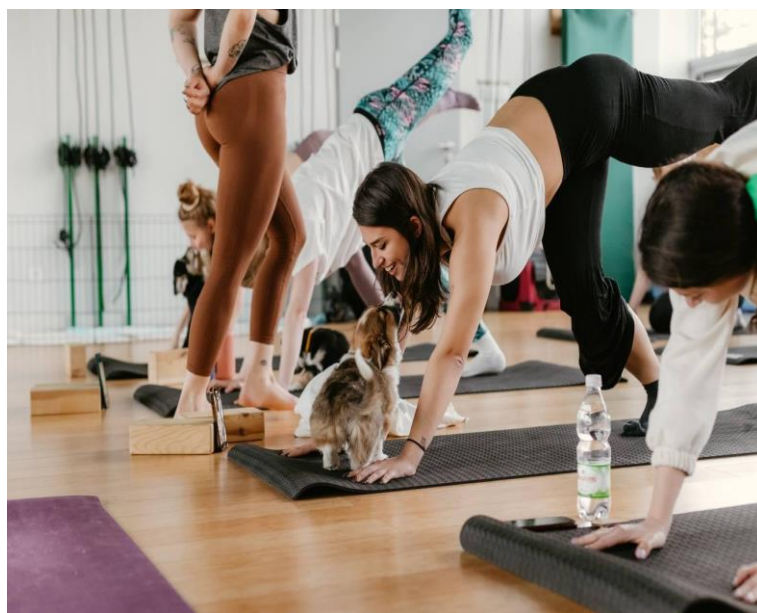
4.2. Пример из праксе исправног односа човека према животињама

"Puppy yoga" је посебна форма јоге која укључује присуство штенца или паса током самих јога сесија. Такође позната је као "дога" (што је скраћеница од "Dog yoga"). У пракси је заживео термин "Puppy yoga". Овај иновативни приступ комбинује физичке аспекте јоге са интеракцијом са псима, пре свега штенцима, што га чини веома привлачним за љубитеље паса и практиканте јоге. Кључне информације о овој активности су:

- Потиче из Сједињених Америчких Држава и постала је све популарнија у последњих неколико година. Основна сврха овог концепта је да се омогући опуштање, смањење стреса и повећање свести о свом телу кроз комбинацију класичних уога вежби и присуства паса.
- Сесије "puppy yoge" обично се одржавају у групама и вођене су од стране инструктора јоге. Полазници изводе уобичајене положаје и вежбе јоге, док пси слободно шетају око њих, (слика 16) придружују се вежбама и пружају

интеракцију. Пси могу бити део вежби или једноставно пружити додатну мотивацију и радост.

- "Puppy yoga" доноси низ предности. Поред физичке активности, која побољшава флексибилност и равнотежу, интеракција са псима има терапеутски ефекат на психолошко благостање. Ова пракса може помоћи у смањењу стреса, анксиозности и депресије, истовремено повећавајући осећај среће и задовољства. Организатори "puppy yoge" брину о добробити паса и обично бирају добро трениране и социјализоване псе како би се осигурала сигурност свих учесника. Пси су слободни да се крећу током сесија, али се такође брине о томе да се не осећају преоптерећено или узнемирено. "Puppy yoga" је постала популарна широм света, са многим студијима јоге и организацијама за заштиту животиња које нуде ову јединствену праксу (<https://pawpalyoga.co.uk>).

Слика 16. Сесија "Puppy yoge"

(https://www.vogue.pl/uploads/repository/puppy_yoga/pawyoga-26.03-77-original.jpg)

5. ЗАКЉУЧАК

Судбина и добробит животиња у спорту леже у рукама људи. Корен проблема односа човека према животињама у спортско-рекреативним активностима налази се у етичком приступу. Активисти за права животиња сматрају да животиње уопште не би требало да користе људи у било коју сврху, укључујући и спорт. У циљу етичког односа човека према животињама потребно је фокусирати пажњу на откривање, објављивање и забрану пракси у спортско-рекреативним активностима које се сматрају штетним за животиње. Чини се како време иде, све је мање злоупотребе животиња, а све више осећаја емпатије, али и даље постоје групе људи који сматрају да је њихово право на уживање у рекреативној активности угрожено од стране разних активиста који не разумеју природу ових спортова који су у суштини неетички према животињама.

Циркуси су суочени са све већим отпором и законским регулативама које забрањују коришћење дивљих животиња у представама.

Овај рад има за циљ да скрене пажњу ка неетичким активностима према животињама (борбе паса, трке паса са клађењем и слично).

Службеници за спровођење закона и владе не виде увек важност злочина над животињама или њихову повезаност са другим злочинима. Залагање за спровођење постојећих закона и усвајање нових може само помоћи да се ова ситуација поправи.

Предлаже се доношење закона којим се забрањује крвопролиће чијим спровођењем ће се помоћи да се спаси безброј животиња.

ЛИТЕРАТУРА

1. Batchelor, C. E. M., & McKeegan, D. E. F. (2012). Survey of the frequency and perceived stressfulness of ethical dilemmas encountered in UK veterinary practice. *Veterinary Record*, 170(1), 19-19.
2. Brehm, E.A. (2003). *Život životinja*. Zagreb: Prosvjeta.
3. Bridenbaugh, C. (1964) *Cities in the Wilderness: Urban Life in America 1625–1742*. New York: Capricorn Books.
4. Bucklin, G. S. (2013). *The Gentle Art of Horseback Riding*. Human Kinetics.
5. Gillett, J., & Gilbert, M. (Eds.). (2014). *Sport, animals, and society*. Routledge.
6. Marković, M. (2019). *Физичка култура и етика*. Београд: Задужбина "Андрејевић".
7. Mitić, D. (2001). *Rekreacija*. Београд: Универзитет у Београду, Факултет спорта и физичког васпитања.
8. Moderow, D.K. (2018). *Fast Into the Night: A Woman, Her Dogs, and They Journey North on the Idatorod Trail*. Fairbanks: Boreal Books.
9. Topalović, S. (2006) *Geografski faktori pojave i razvoja alergija respiratornih organa kod dece školskog uzrasta u Beogradu*. Магистарска теза. Београд: Географски факултет, магистарска теза.
10. Savić, Z., Miletić, V. (2022). *Aktivnosti u prirodi*. Ниш: Универзитет у Нишу, Факултет спорта и физичког васпитања.
11. Summers, D. (2007). *The Sports Book*. London: Dorling Kindersley.
12. Sparano, V.T. (2014). *Complete Outdoors Enciklopedia: Camping, Fishing, Hunting, Boating, Wilderness Survival, First Aid*. New York: Universe.

Веб извори:

1. <http://encyclopedia.uia.org/en/problem/animal-fighting-sports> (20.9.2023. године)
2. <https://maja-vuckovic.com/kolumna/zivotinje-u-cirkusima.html> (приступљено 20.9.2023.)
3. <https://pawpalyoga.co.uk/> (приступљено 25.9.2023. године)
4. <https://www.britannica.com/sports/camel-racing> (приступљено 19.9.2023. године)
5. <https://mediasfera.rs/2023/07/23/umetnost-putovanja-ii-baskija-festival-san-fermin>
(приступљено 11.7.2023. године)
6. <https://orca.rs/zivotinje-i-zdravlje/> (приступљено 12.11.2023. године)
7. <https://www.centarzaafirmacijuirazvoj.org/2020/10/02/korida-borba-sa-bikovima/>
(приступљено 22.11.2023. године)
8. <https://www.britannica.com/explore/savingearth/the-history-of-greyhound-racing-in-the-united-states> (приступљено 18.11.2023. године)